

Նոր աւելի շահաւէտ ծնունդ կարտազբն յօդուտ ընդհանուր հասարակութեան։ Խախ բնական կեանք հարկաւոր է և ապա բարցական և ուսումնական։ սակայն պիտոյ է ճանաչել, թէ այս վերջիններն որքան սերտ կապակցութիւն և յարաբերութիւն ունին առաջնոյ բարեկառութեան չետ, առանց սուցա տերեւաթափ և անպտղատու ծառոյ պիտի նըմանի այն. սորանցով միայն կենդանի և երջանիկ կհանդիսանայ մարդ. սորանցով միայն իւր ամենայն մի ձեռնարկութիւնը կարող կլինի նա դէպի անմիտ և բարի վախճանի կէտը հասուցանել և պսակել նորա զլուխը արժանաւոր և վսեմ յաղթանակի գարիններով։ Հետևաբար ընթերցարանը (ուսումնարանից յետոյ) պիտոյ է ճանաչել զարգացման մի սուրբ տուն, և զայն բարեպէս կանոնաւորելու համար ամենայն ճիզն ի գործ գնել։ Մեր Աղէքսանդրապօլու մէջ քանի տարուց ի վեր կայ մի ընթերցարան, որ և քանի քանի անգամ մաշու և վիրակենդանութեան աղդգեցութեանց տակ ճնշուելէ մինչ ցարդ։ Այդ ընթերցարանի բարեկարգութեան ձայնը անցեալ տարի հրապարակաւ արդարե չնշուեցաւ, սակայն նայելով նորա իրական կէտին և պահանջմանց՝ այժմ իբրև հիւանդ կըդուուի այդ ընթերցարանը, Ազգասիրաց թիւը դասուելու արժանաւորութիւն ունեցող պարոնները այժմ վեց ամսու մէջ մէկ անգամ զալը այն տեղ կըլսնան անգամ, մինչ գեռ անպատակ և անօդուտ ձեռնարկութիւններն պատրաստ են զրաւել նոցա հարկաւոր բուպէն։ Թողնելով զայդ՝ պիտոյ է ասել. այժմ դէպի ի կըթութեան և լուսաւորութեան պայմաններն զարթել է ձգտում մեր հասարակութեան մէջ ևս, սուրբ է այդ, հարկաւոր է ջանալ և զործել, որպէս զի այդ բարի զգացմունքը օր ըստ օրէ դէպի ի յառաջ յառաջ միշտ քայլափոխէ. և աչա այնուհետև բարցապէս և մտաւորապէս վարժութեան և զարգացման արշալցը պիտի պայծառ շղթով ճաճանչէ իւր լոյսը, մեծամեծ արգասիքներ խոստանալով մեր հասարակութեան. զորա համար հարկաւոր է ձեռնհաս միջոցներով զարնան կենդանի պատկեր տալու ընթերցարանին և հասարակութեան ուշքը զրաւելու այն տեղ, նրապատակաւ բարի խորհուրդների, օգտաւէտ քա-

րոզների և զարգացման բարձր կէտերի հետ նոցա ժանօմացներու։ Պիտոյ է աշխատիլ որ ընթերցարանի ուղին միշտ դէպի ի յառաջաղիմութիւն դէպի ի իւր էական պայմանը և դէպի ի հաստատութիւն յառաջ զնար, և աչա ուսումնարանի սուրբ նպատակին և վախճանին մի գորաւոր օգնական և աջակից ընկեր կհանդիսանար հասարակութեան օգտին վերըբերեալ պայմաններ և օգտաւէտ խորհուրդներ էապէս իրագործելու խոստովանութիւն կարգալով։ Առ այժմ այսքանս թօղ բաւականանայ պատուելի ընթերցողիդ։

Յովհաննէս Աղաւելուանց.

24 Հւնվ. 1871 ամ

Աղաւելուանց:

ԲԱՆԱՍՏԵՐ ԾՔ ԵՏ ՀԻՄՈՒԵԾՔ ԶԻՒԱՆԵՒ)

Մեր համարազարացի Պ. Յ. Խօջայեանցի Գէտէ վերնագրով յօդուածը պատուական Երարատայ էջերում կարգացինք, որը հարկանցի և շատ և շատ կցկտուր խօսումէ Աղէքսանդրապօլու մի քանի կէտերի վրայ։ Պ. Խօջայեանցի այսքան կըցկտուր ընթանալու պատճառը հասկացանք, որ սագերին չգրգուելն է։ Բարի նպատակ . . . :

Թէև մոազիր էինք նոյն զրուածքի ամեն մի թերութիւնքը բարեկամաբար լցուցանելու, բայց ժամանակը չներելով՝ թողնումենք մի ուրիշ բարեկամատեհ միջոցի, այժմ միայն խօսելով Աշուղների վերաբերութեամբ զրածի դէմ, լաւ հասկացած լինելով՝ որ մեր յարգոյ ընթերցողքը զորանից շատ բան կարող են եղակացնել Աղէքսանդրապօլու մասին, Աւրեմն սկսենք մեր ասելիքը չնեղուելով նպատակից, որ մի գուցէ ձանձրութիւն պատճառենք մեր սիրելի ընթերցողներին։ — Պ. Խօջայեանցը զրումէ, իր թիւութէ մեր աշուղները ըստ մեծի մասին երգումն տաճկերէն, թէ սրճանոցներում, և թէ աներում, և ժողովուրդը մէծ ուրախութեամբ ականջ է դնում

(*) Թէպէտ այս յօդուածը մի բանի ամիս բառաց ատացին էր ամբագրութիւնս, բայց մոռացմանը մնացած էր.

Նրանց բոլորովին սուտ (զարժանումենք, որ ինչպէս Խօջայեած ցի Խիղճը թշու է տալիս այդպիսի առեր զրկու, բայց ոչինչ երկրորդական է Պարոնին իր գրուածքը կիրառվ լի լինելը). որովհետև Աղեքսանդրապօլս երբ ունեցել է իր մէջ թատրոն, (շնորհիւ Յարգոյապատիւ Սխւնեցի Աղեքսանդրի Մելքը + Հայկազեան) և երբ թնդացրել է թատրոնական բնիքի վրայ ազգային երգերի արձագանքը, հենց այն օրից Աղեքսանդրապօլու աշուղները սկսել են երգել Հայերէն, որովհետև հասարակութիւնը այդ մասին աւելի սէր և համակրութիւն է զցոյց տալիւ. Հեղինակելով իրանցից զանազան բանաստեղծական գրուածներ հասարակութեան կեանքից, հասարակութիւնը սմեննեին չէ ականջ դնում նրանց տաճկերէն երգերին, ասածիս ապազցոյց կարելի է համարել՝ հասարակութեան յաճախելը աւելի այն սրճանոցները, որ տեղ համառեա թէ միշտ Հայերէն են երգում, ինչպէս ^{Պ.} Կարապետ Տալօյեանցի սրճանոցը, որտեղ երգում է աշուղ Քիւանին (որոյ վրայ մի յարմար միջոցում տեղեկութիւն տալու եմք): Ալմօյեանցի սրճանոցը, ուր երգումէ Յովհաննէս աշուղը մականուանեալ Խըլլը: Իսկ ուրիշ սրճանոցներում երգումն Թաթոս (Հաւէսի) և Մալուի մականուն աշուղները, Կարելի է ^{Պ.} Խօջայեանցը աշուղների վրայ գրելու ժամանակը աչքի առջև է ունեցել Միրզային, զիժ Յարութը և նրանց պէս մի քանի աշուղները, որ ոչմէ սրճանոցներում, այլ փողոցներում են երգում, և կարելի է ասել, որ նըրանց երգածը ոչ Հայերէն է, ոչ տաճկերէն, և ոչ Փարսերէն, այլ մի ուրիշ նորասաեղջ լեզու, որ չնարել են իրանք, և բաց ի իրանցից ոչ ոք չէ կարող հասկանալ: Այս իմ ասածների ճշմարտութիւնը ^{Պ.} Խօջայեանցը խոստովանելու է: Իմ ասածները աւելի պարզ ցոյց տալու համար, թէ Թաթումայեան Խօջայեանցին, և թէ իմ սիրելի լիներցողներին, ահա՛ առաքելով սրա հետ և Խմբագրութեանդ նրանց բանաստեղծական գրուածներից մի քանիսը (^{*}), ինդրեմ տպագրել

պատուական Արարատայ Էջերում ի զիտութիւն
մեր սիրելի ընթերցողներին, և ի Խրախոս մեր
Աղէքսամղրապօռւ պատուելի երգիչներին (*).
Մեր կողմից խորհուրդ ենք տալիս Պարոն Խօջա-
յեանցին, սրանից յետ մի երի ստուգութիւնը չը-
քննած՝ զրիչ չը շարժեցնէ. որովհետև օգուտ չու-
նենալուց զատ՝ կարող է մեծ վնաս պատճառել.
որովհետեւ ազգային լեզուով երգող երգիչ-
ների յառաջադիմութեանը հոգւով ցանկացող և
անձնանուեր:

Ապահովագործություն

U.

Օտարի բնական զիտութիւնիցը

Եմ Հայ պատի տուած խրատը լաւ է.

Փարիզի դարձարուած չորս անկիւնից

Անոյ քանդուած մէկ պատր լաւ է:

Աւրիշ տալիք չունիմ Ճարց կսակբռս սաշչա,
Ինձ ի՞նչ կուտան օտարը իրանց մեծ շահէն.
Ինձ համար Փարիզի վեհ Այսեր գահէն
Աշոտի քանդուած պայտար լւա է:

Ե՞նչ հասկանամ անհոտ բուրաստանիցը.

Ո՞վ է զոհ անաշխատ սյզեպանիցը.

Անօգուտ անողորմ մեծ իշխանիցը.

Աղջասէր ողորմած աղքատը լաւ է:

Տիւանս չեմ ազատ չայ անու

Թ.Հ. ունիմ Արամայ քաջ արրիւսցը.

Օտար աղջի կողմնապաշտիւսլցը

Հայ եղբօրս տուած զասզատը լաւ է.

1. *WILSONIA* B., 1833, p. 220.

ԵՐՐԱ ՆԱԽԸ ՏՈՎԸ ԸՆԿՂՄԻ

Խղճուկ նաւավարն ի՞նչ անէ.

卷之三

նսարեանցին ուղարկելու լոյս ընծայելու ավագությունը հակառակ է ապահովությունին, որ հետամուտ է լինուած առանք (երբեքը) անհետութիւնից ազատելու:

(*) Ազգային կրթիչ աշխարհական նույնութեամ իմ նկալծ շնորհակալաւթիւնը, մասնաւանդ Զիւանուն, ը միշտ հետևուումէ անդամ ստասապիշնեց (նիւառամատեան թագումանեւ):

Կոյրը միշտ վազումէ տղմի,
Կրան լոյս զամպարն ի՞նչ անէ:
Խլին թէ լաւ ասես թէ վատ
Կրան կը կարծէ համեմատ,
Սևին սապոն՝ խլին խրատ
Ծորին գաղափարն ի՞նչ անէ:
Թանը լաւ է միշտ սովորին
Քանց բաժակը թագաւորին.
Հքից վախեցող զինւորին
Հրացան ասպարն ի՞նչ անէ:
Նեղ տեղից չի գնայ լայնը,
Բան չը հասկացող ունայնը.
Երբ մի մարդ չը լսի ձայնը,
Խեղճ քնարահարն ի՞նչ անէ:
Նայումէ ջիւանը այտին
Հքեղակերպ նաշխուն խայտին.
Անպիտան և ոստոտ փայտին
Հիւանի սուր տապարն ի՞նչ անէ

Գ.

Գիտունի հետ քար քաշեն հեշտ է խիստ,
Տգէտի հետ մեղը ուտելն դժուար է.
Գիտունը կ'ձարէ վերջն իրան հանդիսա,
Բայց տգետը նորէն էլի յիմար է:
Ո՞վ կասէ բնական իմաստուն ծնայ,
Ուսում չը զիտցողը անկիրթ կը մնայ.
Երբ որ ցեխը տեսնի անշուշտ կը մնայ
Խողի վիզը հարիւր մարգարիտ շարէ:
Գիտութիւնը մէկ արև է անխուար,
Ծովից ոտքով կերթայ առանց նաւալար.
Բայց տգետը չունի ուղիղ գաղափար,
Որովհետեւ հոգոյ աչքը խաւար է:

Գ.

Գիտունը տգէտի բանից չի ցաւի
Խեղագարի զործը հաշիւ չի լինի.
Սիրահարը սիրականից չի ցաւի
Սիրոյ ասպարէզը կոիւ չի լինի:
Գիտութեան ճրազը յարաժամ' վառ է,
Տգիտութեան վերջը մահ կը պատճառ է.

Անդամանդը հասկացողին վաճառ է,
Տգէտներու մօտը պատիւ չի լինի:
Մարդուս պրտով սիրական է հարկաւոր,
Բարեկամը սեպհական է հարկաւոր.
Պայազատը սեպհական է հարկաւոր.
Յիմարը կարդալով աղնիւ չի լինի:
Ջիւանը զիտութեան սրտով կարօտն է,
Բայց ի՞նչ օդուտ ժամանակը աղօտն է,
Չայնը՝ կերպարանկը՝ քայլքը իւր մօտն է,
Ազռաւը գովուելով արծիւ չի լինի:
Ե.

Տարը տարուց մինչև քսան և եօթը
Հասայ եօթանասուն թուականին մէջ.
Ժամ ուրախ ժամ տիսուր ինչպէս որ օդը,
Սիրտս տարակուսած իր շրջանին մէջ :

Իմ հայրենեաց սիրոյն կարօտ և անտես
Վարդի նման թառամել է իմ երես՝
Կոյր բաղդիցս ազատութիւն չունիմ ես
... տատանիմ հայաստանին մէջ:

Ինձ վերայ կայ այլոց սուր սուսերները,
Ցերեկը կը տանջուին և զիշերները՝
Նոյն գունակ ես և իմ հայ ընկիրները
Ինչպէս նոյ ընտանեաք իւր տապանին մէջ:
Ջիւանս իմ սրտիս բաղձանքներովը
Կապուած եմ ցանկութեան վտանգներովը.
Անիրաւ աշխարհի տանջանքներովը
Կենդանի կը ննջեմ զերեզմանիս մէջ:

(Մայութիւն է յաջորդ հայութիւն:)

Ը Ա Խ Բ Զ Ա Ա

Տիկիսայ հայոց Աշկեղեցեաց Պ. Աշ-
շեսփոխանք ոմանք յարդեանց Աշկեղե-
ցեաց մի ոսկեթել զիպակիայ Շուրջառ
ընծայեցին ի յիշատակի Մայր Աթոռս Ա.
Եջմիածնի և ի վայելումն Պեհ. Աթոռ-
ղեկոսի: